

Hallituksen esitys eduskunnalle ostovoiman vahvistamista vuonna 2023 koskevaksi lainsäädännöksi sekä laiksi lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan lapsilisälain, työttömyysturvalain, toimeentulotuesta annetun lain, opintotukilain sekä sairausvakuutuslain väliaikaista muuttamista ostovoimaa tukevien toimenpiteiden toteuttamiseksi. Lakia lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta ehdotetaan muutettavaksi pysyvästi.

Lapsiperheiden tukemiseksi esitetään väliaikaisesti korotettaviksi työttömyysturvan lapsikorotusta, lapsilisän yksinhuoltajakorotusta, opintorahan huoltajakorotusta sekä toimeentulotuen alle 18-vuotiaiden lasten perusosaa. Lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain mukaisen yksityisen hoidon tuen hoitolisän enimmäismäärä esitetään korotettavaksi pysyvästi.

Sairausvakuutuslain lääkekorvausjärjestelmän vuosiomavastuu ehdotetaan jäädytettäväksi vuonna 2023 vuoden 2022 tasoon.

Esitys liittyy valtion vuoden 2023 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Muut kuin lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muuttamista koskevat lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2023 ja olemaan voimassa vuoden 2023 loppuun Lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muuttamista koskeva laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.3.2023.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	4
1 Asian tausta ja valmistelu	4
1.1 Tausta	4
2 Nykytila ja sen arviointi.....	5
2.1 Lapsilisä	5
2.2 Työttömyysturva	6
2.3 Opintotuki	7
2.4 Toimeentulotuki	7
2.5 Lääkekorvausjärjestelmän vuosiomavastuu.....	8
2.6 Yksityisen hoidon tuki ja hoitolisä.....	8
2.7 Nykytilan arviointi	9
3 Tavoitteet.....	10
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	10
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	10
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	11
4.2.1 Taloudelliset vaikutukset	11
4.2.1.1 Vaikutukset julkiseen talouteen	11
4.2.1.2 Vaikutukset kotitalouksiin	12
4.2.1.3 Vaikutukset yrityksiin	15
4.2.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	15
4.2.3 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset.....	15
5 Lausuntopalaute.....	16
6 Säännöskohtaiset perustelut.....	17
6.1 Lapsilisälaki	17
6.2 Työttömyysturvalaki	18
6.3 Toimeentulotukilaki	18
6.4 Opintotukilaki	18
6.5 Sairausvakuutuslaki	19
6.6 Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta	19
7 Voimaantulo	20
8 Suhde muihin esityksiin.....	20
8.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä.....	20
8.2 Suhde talousarvioesitykseen	20
9 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	20
LAKIEHDOTUKSET	22
1. Laki lapsilisälain 7 §:n väliaikaisesta muuttamisesta.....	22
2. Laki työttömyysturvalain 6 luvun 6 §:n väliaikaisesta muuttamisesta.....	23
3. Laki toimeentulotukilain 9 §:n väliaikaisesta muuttamisesta.....	24
4. Laki opintotukilain väliaikaisesta muuttamisesta	25
5. Laki sairausvakuutuslain 5 luvun 8 §:n väliaikaisesta muuttamisesta	26
6. Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 5 §:n muuttamisesta.....	27
LIITE	28
RINNAKKAISTEKSTIT	28
1. Laki lapsilisälain 7 §:n väliaikaisesta muuttamisesta.....	28

2. Laki työttömyysturvalain 6 luvun 6 §:n väliaikaisesta muuttamisesta.....	29
3. Laki toimeentulotukilain 9 §:n väliaikaisesta muuttamisesta.....	30
4. Laki opintotukilain väliaikaisesta muuttamisesta	31
5. Laki sairausvakuutuslain 5 luvun 8 §:n väliaikaisesta muuttamisesta	32
6. Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 5 §:n muuttamisesta.	33

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Venäjän sota Ukrainassa on radikaalisti muuttanut paitsi suomalaista ja eurooppalaista turvallisuusympäristöä, myös talouden tilaa ja näkymää. Ensimmäistä kertaa pitkään aikaan Eurooppaa uhkaa perustarpeisiin — lämmitykseen, ruokaan tai kulutushyödykkeisiin — kohdistuva niukkuus, joka johtaa myös hintojen nousuun. Venäjän hyökkäys Ukrainaan tulee välillisesti vaikuttamaan kansalaisten ostovoimaan.

Hallitus pyrkii kompensoimaan sähkön hinnan nousua, ja tekee lisäksi kohdennettuja toimia kohtuuttomien tilanteiden välttämiseksi. Erityisenä painopisteenä ostovoimaan liittyvissä toimitissa ovat pienituloiset lapsiperheet: hallitus päätti vuoden 2023 talousarvioesityksen käsittelyn yhteydessä määräaikaisista korotuksista useisiin lapsiperheiden käyttämiin sosiaaliturvan etuuksiin. Lisäksi päätettiin lääkekorvausjärjestelmän vuosiomavastuun pitämisestä vuoden 2022 tasolla myös vuonna 2023.

Lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain (1128/1996) mukaisen yksityisen hoidon tuen hoitolisän enimmäismäärää esitetään korotettavaksi pysyvästi.

Hallituksen esitys on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Kansaneläkelaitoksen (Kela) kanssa. Esityksen valmistelun aikana pyydettiin lausuntoa seuraavilta tahoilta : Akava ry, Eduskunnan oikeusasiamies, Elatusvelvollisten Liitto ry, Elinkeinoelämän keskusliitto, Etävanhempien liitto ry, Eläkeläisliittojen etujärjestö EETU ry, Helsingin kaupunki, Helsingin yliopiston Apteekki, Hyvinvointiala HALI ry, Isät lasten asialla ry, Kunta- ja hyvinvointialuetyöntajat KT, Lapsiasiavaltuutettu, Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea, Lääkäripalveluyritysten liitto ry, Lapsiperheiden Etujärjestö ry, Lastensuojelun keskusliitto, Lääketeollisuus ry, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Monimuotoiset perheet, oikeusministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, Pelastakaa Lapset ry, Pienperheyhdistys ry, Pirkanmaan hyvinvointialue, Rinnakkaislääketeollisuus ry, SOSTE Suomen sosiaali- ja terveys ry, STTK ry, Suomen Kuntaliitto ry, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry, Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto (Sakki ry), Suomen Apteekkariliitto ry, Suomen Farmasialiitto ry, Suomen Hammaslääkäriliitto — Finlands Tandläkarförbund ry, Suomen Lukiolaisten Liitto (SLL ry), Suomen Lääkäriliitto ry — Finlands Läkarförbund ry, Suomen Lääkerinnakkaistuojat ry, Suomen opiskelija-Allianssi (OSKU ry), Suomen opiskelijakuntien liitto (SAMOK ry), Suomen Proviisoriyhdistys ry, Suomen ylioppilaskuntien liitto ry (SYL ry), Suomen Yrittäjät, Tasa-arvovaltuutettu, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL, Terveyspalvelualan liitto ry, Työttömien Keskusjärjestö ry, Työttömyyskassojen yhteisjärjestö TYJ, Valtioneuvoston oikeuskansleri, valtiovarainministeriö, Vanhempainliitto ry, Varsinais-Suomen hyvinvointialue, Väestöliitto, Yhden vanhemman perheiden liitto ry sekä yhdenvertaisuusvaltuutettu.

Esitys on käsitelty kunnallistalouden ja -hallinnon neuvottelukunnassa.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Lapsilisä

Kansaneläkelaitos maksaa lapsilisää lapsesta aiheutuvien kustannusten korvaamiseksi ja se on lapsikohtainen, kaikille lapsiperheille maksettava etuus. Lapsilisälain (796/1992) mukaan lapsilisää maksetaan alle 17-vuotiaan lapsen elatusta varten. Lapsilisälakia sovelletaan asumisperusteisesta sosiaaliturvasta rajat ylittävissä tilanteissa annetun lain (16/2019) mukaisesti Suomessa asuvaan tai Suomessa asuvan henkilön asemassa pidettävään lapseen.

Lapsilisä on verotonta tuloa. Omaisuus ja tulot eivät vaikuta lapsilisän määrään. Lapsilisä ei ole indeksisidonnainen etuus.

Lapsilisälain 6 §:n mukaan oikeus lapsilisän nostamiseen on nostajaksi ilmoitetulla lapsen vanhemmalla tai huoltajalla, jonka huollossa lapsi on. Jos lapsilisän nostamiseen oikeutetusta henkilöstä syntyy epäselvyyttä, kuuluu oikeus lapsilisän nostamiseen sille henkilölle, joka pääasiassa huolehtii lapsen hoidosta ja kasvatuksesta. Silloin, kun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta huolehtii muu henkilö, oikeus lapsilisän nostamiseen on hänellä. Samasta lapsesta maksettava lapsilisä voidaan maksaa vain yhdelle henkilölle. Näin ollen lapsilisää ei voi maksaa molemmille vanhemmille esim. vuoroasumistilanteissa.

Lapsilisälain 7 §:n nojalla lasta kohden maksettavan lapsilisän määrä nousee jokaisesta lapsesta viidenteen lapseen saakka. Tämän jälkeen kustakin seuraavasta lapsesta maksetaan sama määrä, joka viidennestä lapsesta maksetaan. Lapsilisä yhdestä lapsesta on 94,88 euroa kuukaudessa. Pykälän 2 momentin mukaan, jos lapsilisän nostamiseen oikeutetulla henkilöllä on oikeus nostaa lapsilisää useammasta kuin yhdestä lapsesta, on lapsilisä toisesta lapsesta 104,84 euroa kuukaudessa, kolmannesta lapsesta 133,79 euroa kuukaudessa, neljännessä lapsesta 153,24 euroa kuukaudessa ja jokaisesta seuraavasta lapsesta 172,69 euroa kuukaudessa.

Yksinhuoltajakorotuksen tarkoituksena on tukea yhden vanhemman taloutta. Lapsilisän yksinhuoltajakorotusta maksetaan 63,30 euroa kuukaudessa jokaisesta lapsilisään oikeuttavasta lapsesta. Yksinhuoltajakorotus maksetaan, jos lapsilisän saaja ei ole avio- tai avoliitossa tai jos hän on muuttanut aviopuolisostaan erilleen yhteiselämän lopettamiseksi. Lapsen huoltomuoto ei vaikuta yksinhuoltajakorotuksen saamiseen. Korotuksen siis saa, vaikka lasten vanhemmilla olisi yhteishuoltajuus, jos muut ehdot täyttyvät. Edellytysten täytyessä yksinhuoltajakorotukseen on oikeus niissäkin tilanteissa, joissa vanhemmat asuvat erillään ja lapsi asuu vuorotellen molempien vanhempien luona. Samasta lapsesta maksettava lapsilisä voidaan kuitenkin maksaa vain yhdelle henkilölle.

Jos lapsi on (vuoden 2023 alusta toimintansa aloittavan) hyvinvointialueen kustannuksella hoidettavana laitos- tai perhehoidossa kalenterikuukautta pidemmän ajan, lapsilisä maksetaan hyvinvointialueen esityksestä hoidon alkamista seuraavan kalenterikuukauden alusta sille hyvinvointialueelle, joka ensisijaisesti vastaa hänen hoitokustannuksistaan. Lapsilisällä on tällöin hyvitettävä niitä hoitokustannuksia, joista yksityinen henkilö, hyvinvointialue tai valtio on vastuussa. Mahdollinen ylijäämä on tilitettävä lapsilisään oikeutetulle. Kun lapsi on sijoitettuna perhehoitoon, Kela voi hyvinvointialuetta kuultuaan oikeuttaa perhehoitajan nostamaan lapsilisän. Jos lapsi on laitos- tai perhehoidossa ja lapsilisä maksetaan hyvinvointialueelle taikka jos lapsilisä maksetaan lapselle itselleen, lapsilisä on 94,88 euroa kalenterikuukaudessa. Yksinhuoltajan lapsesta lapsilisä maksetaan korotettuna 63,30 eurolla kalenterikuukaudessa.

Lapsilisä voidaan tietyissä tilanteissa maksaa 15 vuotta täyttäneelle lapselle itselleen. Lisäksi, erityisen painavista syistä, voi Kela, lapsen edun niin vaatiessa, hyvinvointialueen esityksestä,

määrätä lapsilisän maksettavaksi toiselle lapsen vanhemmista tai huoltajista, muulle sopivalle henkilölle tai hyvinvointialueelle käytettäväksi lapsen elatusta varten.

Lapsilisä maksetaan sitä seuraavan kalenterikuukauden alusta, jonka kuluessa lapsi on syntynyt tai oikeus lapsilisään alkanut, sen kalenterikuukauden loppuun, jonka kuluessa lapsi täyttää 17 vuotta. Lapsilisälain 9 §:n mukaan lapsilisää ei ilman erityistä syytä myönnetä takautuvasti pitemmältä kuin kuuden kalenterikuukauden ajalta ennen sen hakemista.

Ahvenanmaalla lapsilisän maksaminen perustuu maakuntalakiin. Maakuntahallitus päättää lapsilisien määristä.

Lapsilisää sai vuoden 2021 joulukuussa 535 576 perhettä. Näissä perheissä oli lapsia yhteensä 968 370, mikä on noin 17 % väestöstä. Lapsilisää saaneista perheistä 44 % oli yksilapsisia, vähintään neljä lasta oli 5 %:ssa perheistä. Yksinhuoltajakorotuksen saaneita perheitä oli vuoden 2021 joulukuussa 107 228, mikä on 20 % kaikista lapsilisää saaneista perheistä. Lapsia, joista maksettiin yksinhuoltajakorotus, oli 173 722. Vuonna 2021 Kela maksoi lapsilisää yhteensä n. 1,36 miljardia euroa.¹

2.2 Työttömyysturva

Työttömyysturvan lapsikorotusta maksetaan ansiopäivärahaan, peruspäivärahaan ja työmarkkinatukeen.

Lapsikorotusta voidaan maksaa, jos työttömyysetuuden saajalla on huollettavana 18 vuotta nuorempi lapsi. Työttömyysetuuden saajalla on oikeus lapsikorotukseen myös avio- tai avopuolison alaikäisestä lapsesta, jos tämä asuu työttömyysetuuden saajan kanssa samassa taloudessa.

Lapsikorotuksen suuruus on 1.8.2022 alkaen yhdestä lapsesta on 5,61 €, kahdesta lapsesta yhteensä 8,23 € ja kolmesta tai useammasta lapsesta yhteensä 10,61 €. Lapsikorotusta maksetaan viideltä päivältä viikossa. Lapsikorotuksen määrää tarkistetaan normaalisti vuosittain kansaneläkeindeksin osoittamassa suhteessa.

Huollettavana lapsena pidetään hakijan kanssa samassa taloudessa asuvaa biologista ja adoptiolasta. Samoin huollettavana lapsena pidetään lasta, josta hakija on velvollinen maksamaan elatusapua, vaikka lapsi ei asu hakijan kanssa samassa taloudessa. Sillä ei ole merkitystä, asuuko lapsi Suomessa vai ulkomailla, kunhan hakijan elatusvelvollisuus on selvitetty. Sijaisvanhemmalle tai kasvattivanhemmalle ei myönnetä lapsikorotusta.

Tietyissä tilanteissa lapsikorotus voidaan maksaa hyvinvointialueen toimielimelle käytettäväksi lapsen elatukseen.

Lapsikorotuksen hakemisen määräaika on sama kuin työttömyysetuuden. Lapsikorotusta ei ilman erityisen painavaa syytä myönnetä takautuvasti pitemmältä kuin kolmen kuukauden ajalta ennen hakemuksen vireille tuloa.

Vuonna 2020 ansiopäivärahan saajista 35,9 prosenttia, peruspäivärahan saajista 30,1 prosenttia ja työmarkkinatuen saajista 28,3 prosenttia sai lapsikorotusta. Ansiopäivärahan saajille vuonna

¹ [Kelän lapsiperhe-etuustilasto 2021](#)

2020 maksettiin lapsikorotuksia 88 135 000 euroa, peruspäivärahan saajille 24 134 000 euroa ja työmarkkinatuen saajille 105 755 000 euroa.

2.3 Opintotuki

Opintotukilain (65/1994) mukaista opintorahaa saavalla alle 18-vuotiaan lapsen huoltajalla on oikeus opintorahan huoltajakorotukseen. Lapsen huoltajalla tarkoitetaan lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain ([361/1983](#)) mukaisia huoltajia. Huoltajakorotus maksetaan osana kunkin huoltajan opintorahaa. Lasten lukumäärä ja se, kenen luona lapsi asuu, eivät vaikuta huoltajakorotukseen.

Opintorahan huoltajakorotuksen määrä on 1.8.2022 lukien 107,17 euroa kuukaudessa. Opintorahan perusmäärä on huoltajakorotukseen oikeutetulla opiskelijalla 1.8.2022 lukien 268,23 euroa kuukaudessa. Siten lasta huoltava opiskelija voi saada opintorahaa yhteensä 375,40 euroa kuukaudessa. 1.8.2022 maksettaviin opintorahan euromääriin sisältyy ylimääräinen vuoden 2022 voimassa oleva indeksikorotus (3,5 prosenttia).

Opintorahaa saavalle opiskelijalle myönnetään lisäksi valtiontakaus opintolainaan, joka on alle 18-vuotiaalla opiskelijalla 300 euroa kuukaudessa ja muilla opiskelijoilla 650 euroa kuukaudessa. Ulkomailla opiskelevalla opiskelijalla valtiontakaus on kuitenkin 800 euroa kuukaudessa.

Lukuvuonna 2021—2022 opintorahan huoltajakorotuksen menot olivat 16,5 milj. euroa ja sitä sai 26 800 opiskelijaa. Heistä 15 900 opiskeli korkea-asteella ja 10 900 toisella asteella. Huoltajakorotuksen saajista 19 900 oli naisia ja 6 900 miehiä. Mediaani-ikä oli 32 vuotta.

Opintotuen myöntämisen edellytyksenä on pienet tulot. Opiskelijalla voi olla nykyisin tyypillisesti yhdeksän kuukautta (1.9.—31.5) vuodessa päätoimisesti opiskelleessaan enintään keskimäärin 1 300 euroa kuukaudessa tuloja ja saada sen lisäksi täysimääräisen opintotuen koko lukuvuodelle. Opintotuki on lainapainotteinen siten, että lasta huoltavan tuen määrästä (1 025,40 e/kk) lainan osuus on 63 prosenttia (650 e/kk). Opintorahan määrä on lasta huoltavalla 1.8.2022 yhteensä 375,40 e/kk.

2.4 Toimeentulotuki

Toimeentulotuki myönnetään henkilölle tai perheelle. Tuen tarvetta arvioitaessa verrataan perheen käytettävissä olevia tuloja ja varallisuutta toimeentulotukilaissa määriteltyihin tarpeelliseksi katsottuihin menoihin. Yksi keskeinen laskelmaan vietävä menoerä on jokaiselle perheenjäsenelle erikseen huomioitava perusosa, joka on laskennallinen määrä jokapäiväisen elämän menoista. Lasten perusosat on määritelty siten, että eri ikäiset ja eri kohdassa sisarusarjaa olevat lapset saavat hieman eri suuruisen perusosan. Lasten perusosa on tietty prosenttiosuus yksinasuvan henkilön perusosasta (10—17-vuotiaalla lapsella 70 prosenttia sekä alle 10-vuotiaalla lapsella 63 prosenttia yksinasuvan perusosasta. Perusosa on toisesta lapsesta viisi prosenttiyksikköä ja kolmannesta ja kustakin seuraavasta lapsesta kymmenen prosenttiyksikköä alempi).

Toimeentulotuen perusosan määrät on määritelty toimeentulotuesta annetussa laissa (1412/1997) ja ne on sidottu kansaneläkeindeksiin. Lasten perusosia korotetaan samalla tavalla kuin aikuisten perusosia normaalisti vuoden vaihteessa. Nyt perusosiin on toteutunut jo aikaisemmin indeksikorotus hintojen nousun johdosta 1.8.2022 lukien ja varsinainen indeksikorotus toteutuu 1.1.2023.

Toimeentulotukea saavia lapsiperheitä on kuukausitasolla noin 25 000 kuukaudesta riippuen. Niissä asuu lapsia hieman alle 50 000. Valtaosassa toimeentulotukea saavista lapsiperheistä on 1 tai 2 lasta. Toimeentulotukea saadaan hyvin eri pituisia jaksoja. Pitkäaikaisesta toimeentulotuen saannista puhutaan, kun vähintään 10 kuukautena vuoden aikana on ollut oikeutettu toimeentulotukeen.

Alla olevassa taulukossa näkyy perusosien määrät tällä hetkellä eri ikäisille ja eri kohdassa sisarusparvea oleville lapsille. Taulukosta ilmenee myös Kelasta saadut tiedot maksetuista tuki-kuukausista lapsille vuoden aikana välillä syyskuu 2021 ja elokuu 2022. Toimeentulotuen saanti on ollut hieman yleisempää pienten lasten perheissä, kuin yli 10-vuotiaiden, vaikkakin ensimmäisiä lapsia on yhtä paljon sekä yli että alle 10-vuotiaiden perheissä.

PERUSOSAROOI	Kerroin yksin-asuvan aikuisen perusosasta	Perusosan määrä	Maksettujen kuukausien lkm ajalla 09/2021—08/2022
10-17-vuotias 1. lapsi	0,7	373,08	153 085
10-17-vuotias 2. lapsi	0,65	346,43	56 758
10-17-vuotias 3. lapsi	0,6	319,78	20 771
Alle 10-vuotias 1. lapsi	0,63	335,77	140 253
Alle 10-vuotias 2. lapsi	0,58	309,12	100 136
Alle 10-vuotias 3. lapsi	0,53	282,47	105 979
Yhteensä			576 982

2.5 Lääkekorvausjärjestelmän vuosiomavastuu

Lääkekorvausjärjestelmän tehtävänä on turvata kansalaisille sairauden hoidossa tarvittavat lääkkeet kohtuullisin kustannuksin. Lääkekorvaukset ovat osa lakisääteistä sairausvakuutusta. Sairausvakuutuslaissa (1224/2004) säädetään sekä lääkkeen korvaamisesta potilaalle että lääkkeen sisällyttämisestä lääkekorvausjärjestelmään. Sairausvakuutuslain 5 luvun 8 §:ssä säädetään vuotuisesta omavastuuosuudesta, jonka ylittäviä lääkekustannuksia korvataan lisäkorvauksella. Vuosiomavastuun ylityttyä vakuutettu maksaa 2,50 euron lääkekohtaisen omavastuun lisäkorvattavista lääkkeistään. Vuosiomavastuun taso on sidottu elinkustannusindeksiin siten, että sitä muutetaan samanaikaisesti ja samassa suhteessa kuin kansaneläkkeitä muutetaan kansaneläkeindeksistä annetun lain (456/2001) mukaisesti.

2.6 Yksityisen hoidon tuki ja hoitolisä

Yksityisen hoidon tuki on osa kunnallisen varhaiskasvatuksen vaihtoehtona ja sen rinnalla toimivaa lastenhoidon tukien järjestelmä, josta säädetään laissa lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta (1128/1996). Järjestelmän tarkoituksena on tukea lapsen vanhempia ja muita huoltajia lapsen hoidon järjestämisessä sekä työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisessa.

Yksityisen hoidon tukea voi saada aikaisintaan sen kuukauden alusta, jonka aikana lapsi täyttää yhdeksän kuukautta. Tukea maksetaan alle kouluikäisestä lapsesta, joka on yksityisessä varhaiskasvatuksessa.

Yksityisen hoidon tukea voi hakea toinen lapsen vanhemmista tai muu huoltaja. Kela maksaa tuen kuitenkin aina suoraan yksityiselle hoitajalle tai varhaiskasvatuksen tuottajalle. Yksityisen

hoidon tuki on verotettavaa tuloa varhaiskasvatuksen tuottajalle, mutta ei tukea hakevalle perheelle. Yksityisen hoidon tukeen kuuluu kaikista tukeen oikeuttavista lapsista maksettava hoitoraha sekä tulosidonnainen hoitolisä. Kunta voi maksaa tukeen kuntalisää, jonka tasosta ja ehdoista päätetään kunnassa. Tuen kokonaismäärä kuukaudessa ei kuitenkaan voi ylittää sitä määrää, jonka vanhempi tai muu huoltaja on sitoutunut maksamaan hoidon tuottajalle kuukausittain.

Yksityisen hoidon tuen hoitoraha on 1.8.2022 lukien 184,61 euroa kuukaudessa lasta kohden, jos lapsi on kokopäiväisessä hoidossa, ja 67,92 euroa kuukaudessa, jos lapsi on osapäiväisessä hoidossa.

Hoitoraha ja hoitolisä maksetaan jokaisesta tukeen oikeuttavasta lapsesta. Hoitolisä on tulosidonnainen ja hoitolisän määrään vaikuttavat perheen koko ja bruttotulot. Hoitolisä on enintään 155,24 euroa kuukaudessa jokaisesta tukeen oikeutetusta lapsesta. Hoitolisä maksetaan kaikista alle kouluikäisistä lapsista, jotka ovat yksityisessä hoidossa, jos vanhempien tulot jäävät tulorajojen alle. Hoitolisä maksetaan täysimääräisenä, jos perheen kuukausitulot eivät ylitä perheen koon mukaan laskettavaa tulorajaa. Bruttotulo, jolla ei enää saa hoitolisää on 2 509,87 euroa kuukaudessa.

Hoitolisän määräytymisessä huomioon otettavista tuloista säädetään varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista annetun lain (1503/2016, asiakasmaksulaki) 11 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan perheen tuloina otetaan huomioon lapsen, hänen vanhempansa tai muun huoltajansa sekä heidän kanssaan yhteistaloudessa avioliitossa tai avioliitonomaisissa olosuhteissa elävän henkilön veronalaiset ansio- ja pääomatulot sekä verosta vapaat tulot. Jos kuukausittaiset tulot vaihtelevat, otetaan kuukausitulona huomioon viimeksi kuluneen vuoden keskimääräinen kuukausitulo. Veronalaisena tulona voidaan ottaa huomioon myös viimeksi toimitetussa verotuksessa vahvistetut vastaavat veronalaiset tulot korotettuina niillä prosenttimäärillä, jotka Verohallinto vuosittain antamissaan päätöksissä ennakkoperinnän laskemisperusteista määrää.

Asiakasmaksulain 11 §:n 3 momentissa luetaan ne tulot, joita ei oteta huomioon. Tällaisia tuloja ovat mm. lapsilisä, vammaisetuksista annetun lain (570/2007) mukaiset etuudet, kansaneläkelain (568/2007) mukainen lapsikorotus, asumistuki, opintoraha, aikuiskoulutustuki, opintotuen asumislisä tai toimeentulotukena maksettavaa toimintaraha ja matkakorvaus.

Kansaneläkelaitoksen perhe-etuustilaston mukaan vuonna 2021 yksityisen hoidon tuen saajia oli 13 205 ja tukea maksettiin 16 264 lapsesta. Yksityisen hoidon tuen hoitolisän saajia oli 1 405. Yksityisen hoidon tuki oli yhdestä lapsesta keskimäärin 495 euroa kuukaudessa. Hoitolisää maksettiin keskimäärin 91 euroa kuukaudessa ja kuntalisää 375 euroa kuukaudessa. Yksityisen hoidon tuen saajille maksettiin kuntalisää useammin kuin kotihoidon tuen saajille. Vuoden aikana yksityisen hoidon tukea saaneista 93 % sai kuntalisää. Osa kunnista tukee perheitä yksityisen hoidon tuen sijasta palvelusetelillä.

2.7 Nykytilan arviointi

Yli 110 000 lasta asuu pienituloisissa perheissä. Tilastokeskuksen tulonjakotilaston mukaan toimeentuloon liittyviä ongelmia kohtaavat lapsiperheet, joille on ominaista yksinhuoltajuus, matala koulutustaso, työttömyys ja opiskelu. Myös monilapsisten ja ulkomaalaistaustaisten perheiden lapset joutuvat muita yleisemmin kohtaamaan pienituloisuutta, ja sitä kautta taloudellisia ongelmia. Talousongelmien kanssa painiville perheille tyypillistä ovat myös vähäiset työtulot sekä sosiaaliturvatuksien suuri merkitys.

Toimeentulotuesta annetun lain mukaan etuudet otetaan joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta toimeentulotukilaskelmassa huomioon toimeentulotuen määrään vaikuttavana tulona. Toimeentulotuen määrä on käytettävissä olevien tulojen ja varojen sekä toimeentulotukilaissa määriteltyjen tarpeelliseksi katsottujen menojen erotus. Korotukset muissa tuloissa vähentävät tarvetta toimeentulotuelle, eivätkä välttämättä siten suoraan vaikuta kaikkien toimeentulotukea saavien käytettävissä olevien tulojen yhteismäärään. Jotta käyttöön jäisi enemmän rahaa, yksi vaihtoehto on nostaa toimeentulotukioikeutta arvioitaessa huomioitaessa olevia perusosien määriä. Perusosat ovat laskennallinen suure, jonka ajatellaan kattavan elämisestä aiheutuvia yleisiä kustannuksia kuten ruoka, vaatteet, paikallisliikenteen käyttö, puhelimen käyttö jne.

Lääkekorvausjärjestelmän kansaneläkeindeksiin sidottu vuosiomavastuu vuonna 2022 on 592,16 euroa, jota määrää olisi tarkistettava kansaneläkeindeksillä vuodelle 2023. Simulointimallilla tehtyjen laskelmien mukaan lääkekorvausjärjestelmän kansaneläkeindeksiin sidottua vuosiomavastuuta tulisi korottaa vuonna 2023 arviolta 44 eurolla 636,03 euroon, jolloin aiempaa suurempi vuotuinen omavastuukustannus oikeuttaisi lisäkorvaukseen.

Opetus- ja kulttuuriministeriössä on valmisteilla hallituksen esitys, jossa ehdotetaan muutettavaksi kunnallisen varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista annettua lakia. Varhaiskasvatuksen asiakasmaksuja alennettaisiin nostamalla tuloarvoja 33 prosenttia. Kysyntään heikentävästi, jos yksityisen toiminnan maksut ovat merkittävässä määrin korkeammat kuin kunnan järjestämän varhaiskasvatuksen maksut, saattaa tämä kaventaa pienituloisten perheiden valinnanvapautta varhaiskasvatuspalveluissa. Tästä syystä tulosidonnaiseen yksityisen hoidon tuen hoitolisään esitetään 100 euron korotusta.

3 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on tukea erityisesti lapsiperheitä määräaikaikaisella etuuksien korotuksella poikkeuksellisessa taloustilanteessa, jossa mm. ruoan, energian ja liikkumisen kustannukset kotitalouksille ovat nousseet. Tavoitteena on suunnata tukea pienituloisiin, köyhyysriskissä oleviin lapsiperheisiin. Lisäksi tavoitteena on lääkekorvausjärjestelmän vuosiomavastuun jäädyttämisellä tukea myös sairauden hoidossa eniten lääkkeistään maksavien asemaa.

Kustannusten nousun arvioidaan olevan väliaikaista, mistä syystä etuuksien korotukset sekä lääkkeiden vuosiomavastuusuuden (ns. hintakaton) jäädytys toteutetaan määräaikaikaisena toimenpiteenä.

Yksityisen hoidon tuen hoitolisän pysyvän korotuksen tavoitteena on tukea yksityisiä varhaiskasvatuspalveluita käyttäviä pienituloisia perheitä.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan, että työttömyysturvan lapsikorotukseen tehdään 20 prosentin korotus, toimeentulotuen alle 18-vuotiaiden lasten perusosaan 10 prosentin korotus, opintorahan huoltajakorotukseen 10 euron korotus ja lapsilisän yksinhuoltajakorotukseen 5 euron korotus kuukaudessa. Lisäksi esityksessä ehdotetaan, että sairausvakuutuslain lääkekorvausjärjestelmän vuosiomavastuun määrään ei vuonna 2023 tehdä indeksitarkistusta, eli se jäädytetään vuoden 2022 tasoon. Lainmuutosten ehdotetaan olevan määräaikaikaisia ja koskevan vuotta 2023.

Yksityisen hoidon tuen hoitolisän täysi määrä ehdotetaan korotettavaksi 100 eurolla 1.3.2023 lukien. Lainmuutos olisi pysyvä.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Taloudelliset vaikutukset

4.2.1.1 Vaikutukset julkiseen talouteen

Työttömyysturvan lapsikorotuksien korottaminen 20 prosentilla aiheuttaisi Kelan työttömyysetuuksien osalta noin 26 miljoonan euron kustannukset. Työmarkkinatuen osuus kustannuksista olisi 21 miljoonaa euroa, josta valtio rahoittaisi 16 miljoonaa euroa ja kunnat 5 miljoonaa euroa. Peruspäivärahan osuus kustannuksista olisi 5 miljoonaa euroa, jonka rahoittaisi kokonaisuudessaan työllisyysrahasto. Ansiopäivärahan osalta lapsikorotusten korottaminen tarkoittaisi arviolta 19 miljoonan euron kustannusta, joista noin miljoona euroa kohdistuisi työttömyyskassoille ja loput työllisyysrahastolle.

Opintorahan huoltajakorotuksen korotus lisäisi valtion menoja 1,7 miljoonaa euroa, ja lapsilisän yksinhuoltajakorotuksen korottaminen 9 miljoonaa euroa vuonna 2023. Yksityisen hoidon tuen hoitolisän korottaminen lisää kuntien menoja noin 1,3 miljoonaa euroa vuonna 2023 (vuositasolla 1,5 miljoonaa euroa). Toimeentulotuen alle 18-vuotiaiden lasten perusosan korotus lisäisi perustoimeentulotukimenoja 18,5 miljoonaa euroa. Toisaalta muut tässä esityksessä ehdotetut etuuskorotukset alentaisivat perustoimeentulotuen menoja arviolta 11,5 miljoonaa euroa. Ehdotus lisäisi perustoimeentulotuen menoja noin 7 miljoonaa euroa, jonka rahoituksesta vastaavat puoliksi valtio ja kunnat. Lisäksi työttömyysturvan lapsikorotusten korottamisen arvioidaan vähentävän asumistuen menoja noin 2 miljoonalla eurolla.

Uusia kotitalouksia toimeentulotuen piiriin lasten perusosien korotuksen myötä tulisi arviolta 1 000, ja 4 000 kotitaloudelle maksettaisiin lisäkuukausia, eli useampana kuukautena syntyisi oikeus toimeentulotukeen kuin tällä hetkellä. Mikäli uudet asiakkaat saavat perustoimeentulotukea, myös heidän oikeutensa täydentävään toimeentulotukeen lisääntyy hieman, ja samoin voivat lisääntyä uusien asiakkaiden ohjautuminen sosiaalihuollon palveluiden piiriin. Toimeentulotuen kokonaismenoista täydentävän ja ehkäisevän tuen osuus oli vuonna 2021 6,6%. Hyvinvointialueille aiheutuvan kustannusten kasvu täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen osalta on tämän perusteella arvioiden 490 000 euroa.

Lääkekorvausjärjestelmän vuosiomavastuun jäädyttäminen lisäisi lääkekorvauskuluja noin 13 miljoonaa euroa, josta valtion osuus 8,7 miljoonaa euroa. Loppuosa rahoitetaan vakuutettujen sairaanhoitomaksulla. Ehdotuksen vaikutus sairaanhoitomaksuun on kuitenkin vähäinen.

Ehdotus lisäisi julkisen talouden menoja yhteensä 75 miljoonaa euroa, josta valtion osuus 36,9 miljoonaa euroa, kuntien osuus 9,8 miljoonaa euroa, ja vakuutusmaksuilla katettava osuus 28,3 miljoonaa euroa. Lisäksi esityksellä on vähäisiä vaikutuksia hyvinvointialueiden menoihin.

Kela perii kunnilta kuukausittain jälkikäteen niiden rahoitusosuuden työmarkkinatuesta, jolloin 5 miljoonan euron menonlisäys kunnille toteutuu vuonna 2023. Perustoimeentulotuen etuusmenot rahoitetaan puoliksi valtion rahoitusosuuksien ja puoliksi kuntien rahoitusosuuksien. Perustoimeentulotuen etuusmenot rahoitetaan kunakin talousarviovuonna täysimääräisesti valtion budjetista. Kuntien 50 prosentin rahoitusosuus otetaan huomioon tekemällä sitä vastaava vähennys kunnille maksettavasta peruspalvelujen valtionosuudesta toisena talousarviovuotta seuraavana vuonna (vuonna 2025).

Yksityisen hoidon tuen hoitolisän pysyvän tasokorotuksen kustannus kunnille kompensoidaan yhteisöveron jako-osuuksien muutoksella.

	Yhteensä	Valtio	Kunnat	Hyvinvointialueet	Vakuutusmaksut
Bruttovaikutukset					
Työttömyysturvan (ansioturva) lapsikorotuksen nosto	19				19
Työttömyysturvan (työmarkkinatuki) lapsikorotuksen nosto	21	16	5		
Työttömyysturvan (peruspäiväraha) lapsikorotuksen nosto	5				5
Lapsilisän yksinhuoltajakorotuksen nosto	9	9			
Opintotuen huoltajakorotuksen nosto	1,7	1,7			
Toimeentulotuen lasten perusosan nosto	18,5	9,25	9,25	vähäinen	
Yksityisen hoidon tuen hoitolisän korottaminen 1.3.2023 lukien	1,3		1,3		
Lääkekorvauskaton jäädyttäminen	13	8,7			4,3
Asumistuen säästöt					
Työttömyysturvan lapsikorotus	-2	-2			
Toimeentulotuen säästöt					
Työttömyysturvan lapsikorotus	-10	-5	-5		
Lapsilisän yksinhuoltajakorotuksen nosto	-1,3	-0,65	-0,65		
Opintotuen huoltajakorotuksen nosto	-0,2	-0,1	-0,1		
Yhteensä	75	36,9	9,8	vähäinen	28,3

4.2.1.2 Vaikutukset kotitalouksiin

Työttömyysturvan lapsikorotukseen ehdotetaan tehtäväksi 20 prosentin korotus, toimeentulotuen alle 18-vuotiaiden lasten perusosaan 10 prosentin korotus, opintorahan huoltajakorotukseen 10 euron korotus ja lapsilisän yksinhuoltajakorotukseen 5 euron korotus kuukaudessa. Sairausvakuutuslain lääkekorvausjärjestelmän vuosiomavastuun määrään ei vuonna 2023 tehtäisi indeksitarkistusta, eli omavastuu jäädytetään vuoden 2022 tasoon. Lainmuutosten ehdotetaan olevan määräaikaista ja koskevan vuotta 2023. Yksityisen hoidon tuen hoitolisän täyttä määrää korotettaisiin 100 eurolla pysyvästi.

Työttömyysetuutta korotetaan, jos etuuden saajalla on huollettavana alle 18-vuotiaita lapsia. Alla olevassa taulukossa on esitetty lapsikorotuksen määrä päivässä ja kuukaudessa, sekä nykyisellään, että esitetyn korotuksen jälkeen. Luvut ovat vuoden 2022 lopun indeksitasossa. Vuoden 2023 tasossa määrät ovat vuodenvaihteen indeksitarkistuksen johdosta hieman suuremmat. Työttömyysturvan lapsikorotus on veronalaista tuloa, joten vaikutus lopullisiin nettotuloihin on pienempi. Työttömyysturvan lapsikorotus otetaan tulona huomioon esimerkiksi asumistukea tai toimeentulotukea määrättäessä, joten korotus saattaa vaikuttaa muiden tulovähenteisten etuuk-sien suuruuteen. Mikäli molemmat vanhemmat saavat työttömyysetuutta, molemmat vanhemmat ovat oikeutettuja lapsikorotukseen.

	Nykytila		Korotuksen jälkeen		Muutos	
	€/pv	€/kk	€/pv	€/kk	€/pv	€/kk
Yhdestä lapsesta	5,61	120,2	6,73	144,70	1,12	24,08
Kahdesta lapsesta yhteensä	8,23	176,95	9,88	212,42	1,65	35,47
Kolmesta tai sitä useammasta lapsesta yhteensä	10,61	228,12	12,73	273,70	2,23	45,58

Opintotukilain huoltajakorotusta korotettaessa 10 eurolla lasta huoltava opiskelija saisi 1.1.2023—31.7.2023 opintorahaa 385,40 euroa kuukaudessa, josta huoltajakorotuksen osuus olisi 117,17 euroa. Ajalla 1.8.2023—31.7.2023 opintorahan määrä olisi arviolta 399,87 euroa, josta huoltajakorotuksen osuus arviolta 121,57 euroa. Summat sisältävät arvioitua indeksikorotukset. 1.1.2024 lukien ei 10 euron tasokorotus olisi enää voimassa, ja opintorahan määrä laskisi 389,49 euroon.

Lasta huoltava opiskelijan opintorahan määrä 1.1.2023—1.1.2024

	Opintoraha	Huoltajakorotus	Yhteensä
1.1.2023 — 31.7.2023	268,23	117,17	385,40
1.8.2023 — 31.12.2023	278,30	111,1	399,87
1.1.2024 — 31.7.2024	278,30	111,19	389,49

1.8.2023 summa on arvio, indeksikorotus varmistuu lokakuussa 2022

Korotus parantaisi erityisesti päätoimisesti opiskelevien lapsiperheiden toimeentuloa ja olisi perusteltu tuen riittävyyden turvaamiseksi elinkustannusten ja inflaation noustessa. Opintorahan tason nousu voisi vähentää opiskelijalapsiperheiden tarvetta opintolainaan.

Työttömyysturvan lapsikorotus, lapsilisän yksinhuoltajakorotus sekä opintotuen huoltajakorotus otetaan tulona huomioon toimeentulotukea määritettäessä. Esitykseen sisältyy kuitenkin myös toimeentulotuen lasten perusosien korotus, jolloin myös toimeentulotukea saavien perheiden käyttöön jää lasten perusosien noston myötä enemmän rahaa. Lasta kohden korotus on n. 32 euroa/kk.

	Uusi kerroin	Uusi perusosa	Perusosan muutos
10—17-vuotias 1. lapsi	0,76	405,06 €	31,98 €
10—17-vuotias 2. lapsi	0,71	378,41 €	31,98 €
10—17-vuotias 3. lapsi	0,66	351,76 €	31,98 €
Alle 10-vuotias 1. lapsi	0,69	367,75 €	31,98 €
Alle 10-vuotias 2. lapsi	0,64	341,10 €	31,98 €
Alle 10-vuotias 3. lapsi	0,59	314,45 €	31,98 €

Esitettyjen muutosten yhteisvaikutus olisi erityisesti pienituloisten kotitalouksien tuloja kasvattava. Muutoksista seuraavasta kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen ("nettotulot") yhteenlasketusta kasvusta noin 75 prosenttia kohdentuisi kolmeen pienituloisimpaan tulokymmenyksen. Kotitalouksien välisiä tuloeroja muutokset supistaisivat vain vähän, koska kotitalouksien tulonmuodostuksen kokonaisuuteen verrattuna muutosten suuruusluokka on pieni. Samasta

syystä kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen suhteellinen kasvu jää keskimäärin pieneksi. Perhetyypeistä merkittävintä kasvu olisi yksinhuoltajatalouksissa, joissa käytettävissä olevat tulot kasvaisivat esitettyjen muutosten seurauksena keskimäärin noin 0,6 prosenttia. Suhteellisesti pienituloisiksi luokiteltuihin kotitalouksiin kuuluvien lasten lukumäärää muutokset vähentäisivät vajaalla 5 000 lapsella. Pienituloisuusrajana on tällöin käytetty 60 prosenttia kaikkien kotitalouksien kokoon suhteutetusta mediaanitulosta (käytettävissä oleva tulo). Edellä esitetyssä korotusten yhteisvaikutuksia koskevassa arvioissa ei ole pyritty ennakoimaan kotitalouksien tulokehitystä, vaan arvio kuvaa vain esitettyjen muutosten välitöntä vaikutusta. Kotitalouksien tulokehitykseen vaikuttavat monet muut tekijät kuten esimerkiksi lakisääteiset indeksikorotukset etuudensaajien osalta. Yhteisvaikutusten arvioinnissa on otettu huomioon työttömyysturvan lapsikorotuksen, lapsilisän yksinhuoltajakorotuksen, opintotuen huoltajakorotuksen sekä toimeentulotuen lasten perusosien korotusten vaikutukset. Arvioinnissa on pyritty myös ottamaan huomioon eri etuuksien ja verojärjestelmän väliset riippuvuudet. Esimerkiksi työttömyysturvan lapsikorotukset ovat veronalaista tuloa, joten niiden nettovaikutus jää bruttovaikutusta pienemmäksi.

Kansaneläkelaitoksessa tehtyjen arvioiden mukaan lääkekustannusten vuosiomavastuun jäädyttämisen vaikutus keskimääräiseen omavastuuseen on simuloinnissa -2,65 euroa (lähtötilanne 170,75 euroa, lääkekatto jäädytty 168,10 euroa). Suurimmalla osalla (93 %) omavastuussa ei tapahdu muutoksia, ja omavastuu pienenee 6,3 prosentilla vähintään 30 eurolla. Loput 0,8 prosenttia sijoittuvat melko tasaisesti tämän muutoksen (eli enemmän kuin 0 ja vähemmän kuin 30 euroa) välille.

Lääkekorvausjärjestelmän vuosiomavastuun arvioidaan olevan esityksen johdosta noin 43,9 euroa alhaisempi kuin ilman jäädytystä. Vuosiomavastuun jäädytyksen arvioidaan lisäävän lisäkorvausten saajamäärää noin 40 000 henkilöllä, jolloin saajia arvioidaan olevan yhteensä noin 363 500 henkilöä. Muutoksen arvioidaan kohdentuvan ikääntyneisiin ja keskimääräistä sairampiin henkilöihin.

Opetus- ja kulttuuriministeriössä valmisteilla olevaan kunnallisen varhaiskasvatuksen asiakasmaksujen alentamista koskevaan hallituksen esitykseen liittyen esitetään korotettavaksi myös yksityisen hoidon tuen hoitolisää. Korotuksella pyritään mahdollistamaan se, että myös pienempituloiset perheet voisivat edelleen käyttää yksityisiä varhaiskasvatuspalveluita, eikä kunnan ja yksityisen tahon järjestämän varhaiskasvatuksen asiakasmaksujen välinen ero muodostuisi kovin suureksi. Yksityisen hoidon tuen hoitolisän täyden määrän korotus kohdentuu pienituloisiin perheisiin, jotka ovat oikeutettuja tulovähenteiseen yksityisen hoidon tuen hoitolisäään. Hoitolisän korotus on hoitolisän nykyisille saajille 100 euroa jokaista hoitolisäään oikeuttavaa lasta kohden vuoden 2022 lopun indeksitasossa. Lisäksi yksityisen tuen hoitolisän täyden määrän korotus tuo hoitolisän piiriin jonkin verran uusia perheitä. Hoitolisän määrää pienenee 7,9—11,5 prosentilla siitä tulonosasta, joka ylittää laissa määritetyn tuloajan. Sekä tuloaja että prosentti, jolla hoitolisää pienennetään, riippuvat perhekoosta. Esimerkiksi kahden huoltajan ja kahden alle kouluikäisen lapsen muodostama yksityisen hoidon tukea saava perhe on nykyisin oikeutettu hoitolisäään noin 3 600 euron kuukausituloihin asti. Korotuksen jälkeen hoitolisäää voisi saada noin 4 900 euron kuukausituloihin saakka (perheen hoitolisäää määrättäessä huomioon otettavat tulot, vuoden 2022 lopun indeksitaso). Tuloalueen laajenemisen johdosta hoitolisäään oikeutettujen uusien tuensaajien hoitolisää jää pienemmäksi kuin täyden määrän korotus. Nykyisin ainoastaan pieni vähemmistö, noin 7 prosenttia, yksityisen hoidon tuen saajista on oikeutettu hoitolisäään.

Yksityisen hoidon tuen hoitolisän korotuksen lopullinen kohdentuminen riippuu myös siitä, vaikuttaako tuen korotus hoidon tuottajan yksityisestä hoidosta perimään maksuun (ns. tuen valuminen hintoihin). Hoitolisän saajat muodostavat vain pienen vähemmistön yksityisen hoidon

tuen saajista. Täten yleisempi korottava vaikutus hoidosta perittäviin maksuihin ei tämän perusteella vaikuta todennäköiseltä.

4.2.1.3 Vaikutukset yrityksiin

Opetus- ja kulttuuriministeriössä on valmisteilla hallituksen esitys varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista annettua lain (1503/2016) muuttamisesta siten, että varhaiskasvatuksen asiakasmaksuja alennettaisiin nostamalla tulo rajoja 33 prosenttia. Maksualennukset eivät koske yksityisten palvelun tuottajien asiakasmaksuja. Tässä hallituksen esityksessä ehdotetaan korotusta yksityisen hoidon tuen hoitolisään, ja tätä kautta tuettaisiin yksityisiä varhaiskasvatuspalveluita käyttäviä perheitä. Hoitolisän saajia oli 1 405 vuonna 2021. Hoitolisän korotus kohdentuu siten pienen joukkoon yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen käyttäjiä, eikä korotuksella liene merkittävää vaikutusta yksityisten yritysten palvelujen käyttöön.

4.2.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Mikäli perustoimeentulotukeen oikeutettujen lapsiperheiden lukumäärä kasvaa arvioitun mukaisesti noin 1 000 kotitaloudella, nousee myös perustoimeentulotuelta sosiaalihuoltoon tehtävien ohjaustoimien määrä jonkin verran. Ilmoitusten käsittely on vuoden 2023 alusta lukien hyvinvointialueiden vastuulla. Kansaneläkelaitoksen on asiakkaan niin pyytäessä siirrettävä toimeentulotukihakemus hyvinvointialueen käsiteltäväksi, jos se sisältää täydentävän tai ehkäisevän toimeentulotuen piiriin kuuluvia menoeriä. Lisäksi perustoimeentulotuen käsittelyn yhteydessä tehdään sosiaalihuoltolain ja lain kuntouttavasta työtoiminnasta mukaisia sekä perusosan alentamiseen liittyviä ilmoituksia hyvinvointialueen sosiaalihuollolle. Ilmoituksia tehdään nykyisellään noin 10 prosentista perustoimeentulotuen saajista vuosittain. Nämä ilmoitukset kasvavat kaikkien hyvinvointialueiden osalta yhteensä siis noin 100 kappaleella.

Hallituksen esityksestä antamassaan lausunnossa Kela on arvioinut, että — yksityisen hoidon tuen hoitolisään ehdotetun korotuksen kasvattaessa hoitolisän saajamäärää — tulee kyseinen lainmuutos aiheuttamaan Kelassa paljon ennakoitua enemmän työtä: käsittelyjärjestelmään liittyvien muutostöiden lisäksi uudistuksesta aiheutuu tiedottamisen tarvetta. Kelan arvion mukaan uusien hoitolisähakemusten käsittelystä on ennakoitavissa myös paljon uutta työtä etuuskäsittelyyn. Kela kannatti hoitolisää koskevan uuden sääntelyn myöhäisempää, 1.3.2023 lukien, ehdotettua voimaantuloa.

4.2.3 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset

Ehdotetut etuuksien korotukset suuntautuisivat niille perheille, joissa pienituloisuus on tutkimusten mukaan yleisintä: yhden vanhemman talouksiin, opiskelijaperheisiin sekä perheisiin, joissa on työttömyyttä.

Toimeentulotukea pitkään saaneiden lapsiperheiden taloudellinen liikkumavara on yleensä vähäinen. Hintojen noususta iso osa on kohdentunut elintarvikkeisiin, jotka muodostavat toimeentulotukiperheissä merkittävän osan kulutuksesta. Toimeentulotuen lasten perusosien korottaminen on välttämätöntä myös siksi, että nyt ehdotetut korotukset muihin perheiden etuuksiin hyödyttäisivät myös toimeentulotukea saavia lapsiperheitä. Ehdotukset edistäisivät osaltaan näiden lasten ja perheiden yhdenvertaisuutta muihin nähden.

Voimassa olevan lainsäädännön nojalla lapsella voi olla vain yksi kotiosoite väestörekisterissä. Tästä seuraa, että esimerkiksi sosiaaliturvan etuudet maksetaan yleensä siihen osoitteeseen, johon lapsi on merkitty asuvaksi. Lapsilisän yksinhuoltajakorotus maksetaan pääsääntöisesti niille vanhemmille, joiden luona lapsi väestötietojärjestelmän mukaan asuu. Yksinhuoltajakorotuksen

saajista 89 prosenttia on naisia, joten lapsilisän yksinhuoltajakorotuksen korotus kohdistuisi pääosin niihin kotitalouksiin, joissa lapsi asuu tai lapset asuvat äitinsä kanssa.

Työttömyysetuutta saavissa perheissä voi lapsikorotusta etuuteen saada myös se vanhempi, jonka luo lapsi ei ole merkitty asuvaksi. Henkilöllä on oikeus lapsikorotukseen myös avio- tai avopuolison alaikäisestä lapsesta, jos tämä asuu samassa taloudessa. Myös vanhemman puoliso voi olla oikeutettu työttömyysetuuden lapsikorotukseen. Niin ikään opintorahan huoltajakorotus maksetaan lapsen molemmille huoltajille riippumatta siitä, kumman luo lapsi on merkitty asuvaksi. Toimeentulotuen lasten perusosat puolitetaan tilanteissa, joissa lapsi vuoroasuu. Kummallekin vanhemmalle huomioidaan yhtä iso osuus lapsen menoista. Siten vuoroasumistilanteissa myös lapsen perusosan korotuksesta tulisi yhtä suuri lisäys käyttöön jäävään rahaan. Toisaalta toimeentulotuessa perheeksi katsotaan myös lapsen sosiaalinen vanhempi, mikäli hän on avio- tai avoliitossa vanhemman kanssa. Tällöin myös sosiaalisen vanhemman tulot otetaan huomioon, arvioitaessa oikeutta tukeen. Toimeentulotukilain 7 b §:n mukaisina muina perusmenoina huomioidaan myös lapsen tapaamiskulut. Tapaamiskulujen määrää arvioitaessa tapaamispäiville huomioitavan ruokarahan perustana on lapsen perusosa, joten korotukset siihen nostavat myös huomioidavien tapaamiskulujen määrää.

Työttömyysturvan lapsikorotusten ja toimeentulotuen lasten perusosien korottaminen heikentää hieman työnteon taloudellisia kannustimia. Tämä voi edelleen hieman heikentää vanhempien työllisyyttä. Yleensä tutkimuksissa on havaittu naisten työn tarjonnan olevan taloudellisten kannusteiden suhteen herkempää kuin miesten. Työllisyysvaikutus voi siten olla suurempi naisilla kuin miehillä. Kannustinvaikutuksia voi toisaalta heikentää se, että vanhemmat saattavat ottaa korotusten määräaikaisuuden huomioon päätöksissään.

On arvioitu, että niistä henkilöistä, jotka ylittävät ns. jäädytetyn lääkekaton, mutta eivät indeksitarkastettua kattoa, jäädytyksestä hyötyvät olisivat vanhempia henkilöitä (75 v tai yli noin 45 %, 65—74 v. 24 %, 55—64 v. noin 14 %, 45—54 v. noin 7 %, 35—44 v. noin 5 %, 25—34 v. noin 3 %, 19—24 v. noin 1 %, 18 v. tai alle noin 1 %) ja heistä lähes kaikilla (87 %) olisi ns. erityiskorvausoikeus, eli heidän voidaan ajatella edustavan sairaampia henkilöitä.

5 Lausuntopalaute

Esityksen kiireellisestä valmisteluajataulusta johtuen varsinaista laajaa lausuntokierrosta ei ole ollut mahdollista järjestää, vaan esitysluonnos lähetettiin lausuttavaksi lausuntopalautteen antamista varten ajalla 28.9.—5.10.2022. Lausunnon toimittivat seuraavat tahot: Akava ry, Etävanhempien liitto ry, Eläkeläisliittojen etujärjestö EETU ry, Hyvinvointiala HALI ry, Isät lasten asialla ry, Kela, Lapsiperheiden Etujärjestö ry, Lastensuojelun keskusliitto, Lääketeollisuus ry, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Monimuotoiset perheet, Pelastakaa Lapset ry, SOSTE Suomen sosiaali- ja terveys ry, STTK ry, Suomen Kuntaliitto ry, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry, Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto (Sakki ry), Suomen Lukiolaisten Liitto (SLL ry), Suomen Monikkoperheet ry, Suomen opiskelija-Allianssi (OSKU ry), Suomen opiskelijakuntien liitto (SAMOK ry), Suomen ylioppilaskuntien liitto ry (SYL ry), valtiovarainministeriö, Väestöliitto sekä Yhden vanhemman perheiden liitto ry. Lausunnot ovat luettavissa Hankeikkunassa (STM 082:00/2022).

Helsingin kaupunki, oikeusministeriö, tasa-arvovaltuutettu sekä Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ilmoittivat, ettei niillä ole lausuttavaa asiassa.

Lähes kaikki lausunnonantajat kannattivat esitystä ja sen tavoitetta tukea erityisesti lapsiperheitä. Toisaalta muutamassa lausunnossa nostettiin esiin myös se, että esitys ei huomioi yleis-

semmin erilaisia kotitalouksia — mukaan lukien lapsettomat kotitaloudet. Lausunnoissa katsottiin myös, että esitys ei riittävässä määrin huomioi niitä vanhempia, joiden luona lapsi ei ole kirjoilla. Valtaosassa lausuntoja tuotiin esiin, että nyt esitetyt toimet ostovoiman tukemiseksi eivät ole riittävä toimi ottaen huomioon esimerkiksi lapsilisän ostovoiman jälkeenjääneisyyden ja elinkustannusten nopean nousun. Huomiota kiinnitettiin tarpeeseen arvioida, tarvitaanko määräaikaisten korotusten sijasta pysyviä korotuksia. Samoin pidettiin tarpeellisenä tehdä kokonaisvaltaisempia muutoksia etuusjärjestelmään, ja erityisesti toimeentulotuen osalta on tarkasteltava siihen vaikuttavia muita etuuksia.

Suomen Kuntaliitto kritisoi lausunnossaan esitysluonnosta siitä, että siinä ei taulukkomuotoisesti eritelty julkisen talouden kustannusten jakoa. Lisäksi se totesi, että sosiaalihuollon tehtävien siirtyessä kokonaisuudessaan sote-uudistuksessa hyvinvointialueiden vastuulle vuoden 2023 alusta, kunnilla ei ole käytännössä minkäänlaisia lakisääteisiä vaikutusmahdollisuuksia työmarkkinatuen kuntaosuuksiin eikä perustoimeentulotuen kustannuksiin, ellei kunta ole mukana työllisyysneuvonkunnan kuntakokeilussa. Kuntaliitto katsoi myös, että esitys asettaa kunnat tästä syystä eriarvoiseen asemaan suhteessa esitysluonnoksen niille aiheuttamiin kustannuksiin. Kuntaliitto vaati, että valtio korvaa esitysluonnoksessa ehdotettujen etuuskorotusten kunnille aiheuttamat lisäkustannukset täysimääräisesti. Valtionvarainministeriö toi palautteessaan esiin tarpeen arvioida tarkemmin tuleville hyvinvointialueille täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen tarpeen kasvusta aiheutuvia kustannuksia.

Antamassaan lausunnossa Kela kiinnitti huomiota erityisesti yksityisen hoidon tuen hoitolisää koskevaan muutosehdotukseen. Kelan mukaan, yksityisen hoidon tuen hoitolisään ehdotetun korotuksen kasvattaessa hoitolisän saajamäärää, tulee kyseinen lainmuutos aiheuttamaan ennakoitua enemmän toimeenpanoon liittyvää työtä. Kela kannatti hoitolisää koskevan uuden sääntelyn myöhäisempää, 1.3.2023 lukien, ehdotettua voimaantuloa, ja esitti tähän liittyen joitain säädösteknisiä huomioita.

Esityksessä on, pääosin, kyseessä määräaikainen sääntely, jonka tavoitteena on erityisesti pienituloisten lapsiperheiden ostovoiman tukeminen ajankohtaisessa tilanteessa. Saadun lausuntopalautteen johdosta esityksen perusteluita on monin paikoin täsmennetty ja täydennetty.

6 Säännöskohtaiset perustelut

6.1 Lapsilisälaki

7 §. Lapsilisän määrä. Pykälässä säädetään lapsilisän määrästä. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi momentti, joka olisi voimassa vuoden 2023 ajan. Momentissa säädettäisiin viidellä eurolla korotetusta lapsilisän yksinhuoltajakorotuksen määrästä. Vuoden 2023 ajan pykälän uutta momenttia sovellettaisiin siltä osin kuin se koskee korotuksen rahamäärää, pykälän 3 ja 4 momenteissa säädetyn sijasta.

Lapsilisälain 11 §:n 2 momentin mukaan lapsilisä voidaan myöntää takautuen kuuden kuukauden ajalta. Mikäli yksinhuoltajakorotus lapsilisään myönnetään lain voimaantulon päättymisen jälkeen takautuen vuodelle 2023, maksettaisiin yksinhuoltajakorotus määrältään korotettuna myös näissä tilanteissa. Vastaava tilanne voi tulla myös silloin, kun muutoksenhakuelin muuttaa Kelan päätöstä ja lapsilisä tulee takautuen myönnettäväksi.

6.2 Työttömyysturvalaki

6 luku *Työttömyyspäivärahan määrä ja kesto*

6 §. Lapsikorotus. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi väliaikaisesti uusi 2 momentti. Momentti olisi voimassa vuoden 2023 ajan. Momentissa säädettäisiin ansiosidonnaiseen työttömyyspäivärahaan, peruspäivärahaan ja työmarkkinatukeen maksettavista lapsikorotuksista vuonna 2023. Lapsikorotusten määrät olisivat vuonna 2023 korotetut 20 prosentilla verrattuna 1.8.2022 voimaan tulleeseen lapsikorotusten tasoon. Korotettuja lapsikorotuksia maksettaisiin niihin työttömyysetuuksiin, joita maksetaan vuodelta 2023. Korotetun lapsikorotuksen saamiseksi työttömyyspäivän, jolta lapsikorotus maksetaan tulisi kohdistua vuodelle 2023. Korotettua lapsikorotusta voitaisiin maksaa, vaikka työttömyysetuutta haettaisiin tai se maksettaisiin vuoden 2023 päätyttyä jos se kohdistuisi vuodelle 2023.

6.3 Toimeentulotukilaki

9 §. Perusosan suuruus. Pykälässä säädetään toimeentulotuen perusosan suuruudesta kuukautta kohti. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uudet 4 ja 5 momentit, jotka olisivat voimassa vuoden 2023 ajan. Vuoden 2023 ajan momentteja 4 ja 5 sovellettaisiin 1 momentin 4 ja 5 kohtien sijasta sekä momentin 3 sijasta. Jos toimeentulotukea myönnettäisiin ja maksettaisiin vuoden 2023 päätyttyä takautuvasti vuodelle 2023, huomioitaisiin lapsen perusosan suuruus 4 ja 5 momenteissa säädetyn suuruisina. Kuuden prosenttiyksikön korotus lasten perusosien osuuteen yksinasuvan perusosasta vastaa tarpeellisella tarkkuudella tavoiteltua 10% tasokorotusta vuoden 2022 perusosien tasoon.

4 momentissa säädettäisiin, että poiketen siitä, mitä 1 momentin 4 ja 5 kohdassa säädetään 10–17-vuotiaalla lapsella toimeentulotuen perusosa kuukautta kohti vuonna 2023 olisi 76 prosenttia ja alle 10-vuotiaalla lapsella 69 prosenttia 1 momentin 1 kohdan mukaisesta perusosasta.

5 momentissa säädettäisiin, että poiketen siitä, mitä 3 momentissa säädetään, jos perheeseen kuuluisi useampi alle 18-vuotias lapsi, toimeentulotuen perusosa olisi vuonna 2023 toisesta lapsesta viisi prosenttiyksikköä ja kolmannelta ja kustakin seuraavasta lapsesta kymmenen prosenttiyksikköä alempi kuin 4 momentissa säädetään.

6.4 Opintotukilaki

11 b §. Opintorahan huoltajakorotuksen määrä vuonna 2023. Opintotukilakiin ehdotetaan lisättäväksi väliaikaisesti uusi 11 b §, joka olisi voimassa vuoden 2023 ajan. Pykälässä säädettäisiin 11 §:n 6 momentissa tarkoitetun opintorahan huoltajakorotuksen määrän väliaikaisesta korottamisesta 10 eurolla vuonna 2023. Tarkoitus on, että 1.1.—31.7.2023 välisenä aikana 10 euron korotus tehtäisiin opintorahan huoltajakorotuksen 1.8.2022 voimaan tulleeseen kansaneläkeindeksillä tarkistettuun tasoon. Siten kevätlukukaudella 2023 opintorahan huoltajakorotus olisi 117,17 euroa kuukaudessa. Tästä säädettäisiin pykälän 1 momentissa. Ehdotetussa 1 momentissa tarkoitettu 10 euron korotus on sidottu kansaneläkeindeksiin pistelukuun 1733.

Pykälän 2 momentin mukaan ehdotetussa 1 momentissa tarkoitettua 10 eurolla korotettua opintorahan huoltajakorotuksen määrää tarkistettaisiin 1 päivästä elokuuta 2023 noudattaen, mitä kansaneläkeindeksistä annetussa laissa säädetään. Euromäärät pyöristettäisiin lähimpään senttiin. Indeksitarkistus tehtäisiin väliaikaisesti korotettuun huoltajakorotuksen määrään vastaavalla tavalla, kuin voimassa olevan 11 §:n 8 momentissa säädetään opintorahan huoltajakorotuksen tarkistamisesta indeksillä kunkin lukuvuoden alusta lukien. Syyslukukaudella 2023, eli

1.8.—31.12.2023 välisenä aikana opintorahan huoltajakorotus olisi arviolta 121,57 euroa kuukaudessa. Syyslukukauden 2023 osalta huoltajakorotuksen euromäärä on arvio, koska kansaneläkeindeksin lopullinen pisteluku, jota käyttäen huoltajakorotuksen euromäärää tarkistetaan, vahvistetaan lokakuussa 2022. Elokuun alussa 2023 voimaan tulevan opintorahan huoltajakorotuksen määrän arviossa on käytetty kansaneläkeindeksin pistelukua 1798. Siten opintorahan huoltajakorotuksen määrä perustuisi seuraavaan laskelmaan: $1798/1617 \times 100 = 111,19 + 10$ euron tasokorotus $1798/1733 \times 10 = 10,38$, jolloin opintorahan huoltajakorotus olisi yhteensä 121,57 euroa.

6.5 Sairausvakuutuslaki

5 luku Lääkekorvaukset

8 §. *Vuosiomavastuu ja oikeus lisäkorvaukseen.* Voimassa olevassa pykälässä säädetään lääkkeiden vuosiomavastuusta ja vakuutetun oikeudesta lisäkorvaukseen vuosiomavastuun ylittymisen jälkeen. Pykälän 1 momentin mukaan jos saman kalenterivuoden aikana alkuomavastuun ja vakuutetulle tämän luvun mukaan korvatuista lääkkeistä, kliinisistä ravintovalmisteista sekä perusvoiteista korvaamatta jääneiden korvauksen perusteena olevien kustannusten yhteismäärä ylittää 576,60 euroa (vuosiomavastuu), vakuutetulla on oikeus ylittävältä määrältä lisäkorvaukseen. Lisäkorvaus on 100 prosenttia 2,50 euron lääkekohtaisen omavastuun ylittävältä osalta. Pykälän 2 momentin mukaan vuosiomavastuun rahamäärä on sidottu elinkustannusindeksiin siten, että sitä muutetaan samanaikaisesti ja samassa suhteessa kuin kansaneläkkeitä muutetaan kansaneläkeindeksistä annetun lain (456/2001) mukaisesti. Vuosiomavastuun määrä on vuonna 2022 592,16 euroa.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, jossa säädettäisiin vuosiomavastuun määrästä vuonna 2023. Uuden 3 momentin mukaan sen estämättä mitä 1 ja 2 momentissa säädetään vuosiomavastuu rahamäärä vuonna 2023 on 592,16 euroa. Vuoden 2022 vuosiomavastuun rahamäärää 592,16 ei tarkisteta kansaneläkeindeksin muutosta vastaavasti vuodelle 2023 ja vuoden 2022 vuosiomavastuun rahamäärä säilyy myös vuoden 2023 vuosiomavastuuna.

6.6 Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta

5 §. *Hoitolisä.* Pykälässä säädetään kotihoidon ja yksityisen hoidon tuen hoitolisästä. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi korottamalla momentissa säädettyä hoitolisän täyttä määrää.

Täysimääräisen hoitolisän laissa säädetty määrä on 134,55 euroa. Määrä on ilmoitettu vuoden 2010 indeksitasossa. Voimassa oleva hoitolisän täysi määrä vuoden 2022 lopun indeksitasossa (kansaneläkeindeksi) on 155,24 euroa. Pykälän 2 momentissa ilmoitettu euromäärä korotettaisiin 221,22 euroon. Vuoden 2022 lopun kansaneläkeindeksin tasossa määrä olisi suuruudeltaan 255,24 euroa. Lainmuutoksen ehdotetaan tulevan voimaan 1.3.2023 lukien. Vuodenvaihteessa hoitolisään tehtävän indeksitarkistuksen johdosta lopullinen korotus on euromääräisesti hieman suurempi kuin 100 euroa. Hallituksen esityksen valmisteluvaiheessa kansaneläkeindeksin vuoden 2023 tarkka pisteluku ei vielä ole ollut tiedossa.

7 Voimaantulo

Lapsilisälain, työttömyysturvalain, toimeentulotuesta annetun lain, opintotukilain ja sairausvakuutuslain muuttamista koskevien lakien ehdotetaan tulemaan voimaan 1.1.2023 ja olevan voimassa 31.12.2023 saakka. Lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain ehdotetaan tulevan voimaan 1.3.2023. Kyseisen muutoksen on tarkoitus olla pysyvä.

8 Suhde muihin esityksiin

8.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä

Samaan aikaan tämän esityksen kanssa on tarkoitus antaa hallituksen esitys lapsilisälain ja toimeentulotuesta annetun lain muuttamiseksi. Kyseisen lakiehdotuksen mukaan joulukuun 2022 lapsilisä maksettaisiin lapsilisän saajille kaksinkertaisena, eikä toimeentulotukea myönnettäessä kyseistä kaksinkertaista lapsilisää otettaisi huomioon siltä osin, kuin sen määrä ylittää tavanomaisen lapsilisän määrän. Kyseessä olisi lapsiperheiden ostovoiman lisäämiseksi toteutettava toimenpide. Lait ehdotetaan tulemaan voimaan 1.12.2022 ja olemaan voimassa 31.12.2022 saakka, joten kyseisellä lakiehdotuksella ei ole vaikutusta tämän esityksen kannalta.

Toimeentulotukilakiin ehdotetaan muutoksia myös hallituksen esityksessä eduskunnalle laiksi toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 127/2022 vp). Kyseinen esitys annettiin eduskunnalle 8.9.2022 ja se on siten samanaikaisesti eduskunnassa käsiteltävänä. Esityksellä HE 127/2022 vp ei kuitenkaan ole vaikutuksia tässä nyt annettavassa esityksessä ehdotettuihin toimeentulotukilain muutoksiin eikä näissä esityksissä ehdotettuihin lainkohtiin.

Yksityisen hoidon tuen hoitolisän korottamiseen liittyvänä opetus- ja kulttuuriministeriössä on valmisteilla hallituksen esitys liittyen varhaiskasvatusmaksujen pysyvään alentamiseen 1.3.2023 lukien (<https://okm.fi/hanke?tunnus=OKM049:00/2022>). Liittyen yksityisen hoidon tuen hoitolisän korottamiseen ja varhaiskasvatusmaksujen alentamiseen valmistellaan valtiovarainministeriössä hallituksen esitystä yhteisöveron jako-osuuksien kautta kunnille tehtävästä kompensatiosta (<https://vm.fi/hanke?tunnus=VM113:00/2022>).

8.2 Suhde talousarvioesitykseen

Esitys liittyy valtion vuoden 2023 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

9 Suhde perustuslakiin ja säättämisjärjestys

Ehdotetut muutokset liittyvät perustuslain 6 §:ssä ja 19 §:ssä säädettyihin perusoikeuksiin. Mainitut säännökset koskevat yhdenvertaisuutta ja jokaisen oikeutta perustoimeentulon turvaan.

Perustuslain 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Tällä yleisellä yhdenvertaisuuslausekkeella ilmaistaan yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskeva pääperiaate. Lisäksi siihen sisältyy mielivallan kieltö ja vaatimus samanlaisesta kohtelusta samanlaisissa tapauksissa (HE 309/1993 vp, s. 42). Yhdenvertaisuussäännös kohdistuu myös lainsäätäjään. Lailla ei voida mielivaltaisesti asettaa kansalaisia tai kansalaisryhmiä toisia edullisempaan tai epäedullisempaan asemaan. Yhdenvertaisuussäännös ei kuitenkaan edellytä kaikkien kansalaisten kaikissa suhteissa samanlaista kohtelua, elleivät asiaan vaikuttavat olosuhteet ole samanlaisia. Yhdenvertaisuusnäkökohdilla on merkitystä sekä myönnettäessä lailla etuja ja oikeuksia kansalaisille, että asetettaessa heille velvollisuuksia. Toisaalta lainsäädännölle on ominaista,

että se kohtelee tietyn hyväksyttävän yhteiskunnallisen intressin vuoksi ihmisiä eri tavoin edistääkseen muun muassa tosiasiallista tasa-arvoa (HE 309/1993 vp, s. 42—43).

Yhdenvertaisuussäännöstä täydentää perustuslain 6 §:n 2 momentin syrjintäkielto, jonka mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan säännöksessä lueteltujen erotteluperusteiden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Säännös ei kuitenkaan estä tosiasiallisen tasa-arvon turvaamiseksi tarpeellista positiivista erityiskohtelua eli tietyn ryhmän asemaa ja olosuhteita parantavia toimia (HE 309/1993 vp). Perustuslain 6 §:n 3 momentin mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.

Perustuslain 19 §:n 1 momentin nojalla jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Saman pykälän 2 momentin perusteella lailla taataan jokaiselle oikeus perustoimeentulon turvaan työttömyyden, sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden aikana sekä lapsen syntymän ja huoltajan menetyksen perusteella. Lisäksi pykälän 3 momentin mukaan julkisen vallan on myös tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu.

Esityksessä ehdotetaan, että lapsiperheiden tukemiseksi ja lapsen elatuksesta aiheutuvien kustannusten kasvun kompensoimiseksi korotetaan lapsilisän yksinhuoltajakorotusta, työttömyysturvan lapsikorotusta, opintorahan huoltajakorotusta sekä lapsen perusosaa toimeentulotuessa. Lisäksi ehdotetaan, että sairausvakuutuslain lääkekorvausjärjestelmän vuosiomavastuu ehdotetaan jädädyttäväksi vuodelle 2023 vuoden 2022 tasoon.

Kyse on pääosin määräaikaista muutoksista, joiden taustalla on vallitsevasta taloustilanteesta johtuva poikkeuksellinen hintojen nousu. Korotukset kohdentuvat lapsilisän yksinhuoltajakorotukseen oikeutettuihin, työttömiin, opiskeleviin, sekä toimeentulotukea saaviin lapsiperheisiin. Ehdotetuilla etuuskorotuksilla parannetaan näin ollen niiden lapsiperheiden taloudellista tilannetta, jotka tutkimusten mukaan ovat muita heikommassa asemassa. Esitetyillä muutoksilla tuetaan näiden perheiden mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu sekä edistetään köyhyysriskissä olevien lasten yhdenvertaisuutta muihin nähden.

Esitykseen sisältyvät ehdotukset voidaan siten säätää tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

lapsilisälain 7 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään lapsilisälain (796/1992) 7 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 1218/2019 ja 559/2022,
väliaikaisesti uusi 5 momentti seuraavasti:

7 §

Lapsilisän määrä

Poiketen siitä, mitä 3 ja 4 momentissa säädetään, yksinhuoltajan lapsesta maksettava korotus
vuonna 2023 on 68,30 euroa kalenterikuukaudessa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 ja on voimassa 31 päivään joulukuuta 2023.
Tätä lakia sovelletaan vuodelta 2023 maksettavaan lapsilisään, vaikka se maksettaisiin tämän
lain voimassaolon päättymisen jälkeen.

2.

Laki

työttömyysturvalain 6 luvun 6 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään työttömyysturvalain (1290/2002) 6 luvun 6 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 1217/2019, väliaikaisesti uusi 2 momentti seuraavasti:

6 luku

Työttömyyspäivärahan määrä ja kesto

6 §

Lapsikorotus

Poiketen siitä, mitä 1 momentissa säädetään, työttömyyspäivärahan saajalle, jolla on huollettavanaan alle 18-vuotias lapsi, maksetaan päiväraha vuodelta 2023 korotettuna lapsikorotuksella, jonka suuruus on yhdestä lapsesta 6,28 euroa, kahdesta lapsesta yhteensä 9,22 euroa ja kolmesta tai useammasta lapsesta yhteensä 11,88 euroa.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2023 ja on voimassa 31 päivään joulukuuta 2023.

Tätä lakia sovelletaan vuodelta 2023 maksettavaan työttömyysetuuteen, vaikka se maksettai-
siin tämän lain voimassaolon päättymisen jälkeen.

3.

Laki

toimeentulotukilain 9 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään väliaikaisesti toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 9 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 1317/2018 ja 1220/2019, siitä lailla 1218/2005 kumotun 4 momentin tilalle uusi 4 momentti ja uusi 5 momentti seuraavasti:

9 §

Perusosan suuruus

Poiketen siitä, mitä 1 momentin 4 ja 5 kohdassa säädetään 10—17-vuotiaalla lapsella toimeentulotuen perusosa kuukautta kohti vuonna 2023 on 76 prosenttia ja alle 10-vuotiaalla lapsella 69 prosenttia 1 momentin 1 kohdan mukaisesta perusosasta.

Poiketen siitä, mitä 3 momentissa säädetään, jos perheeseen kuuluu useampi alle 18-vuotias lapsi, toimeentulotuen perusosa on vuonna 2023 toisesta lapsesta viisi prosenttiyksikköä ja kolmannesta ja kustakin seuraavasta lapsesta kymmenen prosenttiyksikköä alempi kuin 4 momentissa säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 ja on voimassa 31 päivään joulukuuta 2023. Tätä lakia sovelletaan toimeentulotukeen, vaikka se maksettaisiin takautuvasti vuodelta 2023 tämän lain voimassaolon päättymisen jälkeen.

4.

Laki

opintotukilain väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään opintotukilakiin (65/1994) väliaikaisesti uusi 11 b § seuraavasti:

11 b §

Opintorahan huoltajakorotuksen määrä vuonna 2023

Edellä 11 §:n 6 momentissa tarkoitettu opintorahan huoltajakorotus maksetaan 10 eurolla korotettuna vuonna 2023. Korotus on sidottu kansaneläkeindeksin pistelukuun 1 733.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua opintorahan huoltajakorotuksen korotettua määrää tarkistetaan 1 päivästä elokuuta 2023 noudattaen, mitä kansaneläkeindeksistä annetussa laissa säädetään. Euromäärät pyöristetään lähimpään senttiin.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 ja on voimassa 31 päivään joulukuuta 2023. Tätä lakia sovelletaan vuodelta 2023 maksettavaan opintorahan huoltajakorotukseen, vaikka se maksettaisiin tämän lain voimassaolon päättymisen jälkeen.

5.

Laki

sairausvakuutuslain 5 luvun 8 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään sairausvakuutuslain (1224/2004) 5 luvun 8 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 252/2015 ja 1319/2018, väliaikaisesti uusi 3 momentti seuraavasti:

5 luku

Lääkekorvaukset

8 §

Vuotuinen omavastuuosuus ja oikeus lisäkorvaukseen

Poiketen siitä, mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, vuonna 2023 vuosiomavastuun rahamäärä on 592,16 euroa.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2023 ja on voimassa 31 päivään joulukuuta 2023.

6.

Laki

lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lasten kotihoidon tuesta annetun lain (1128/1996) 5 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1256/2006, seuraavasti:

5 §

Hoitolisä

Yksityisen hoidon tuen hoitolisää maksetaan perheen jokaisesta lapsesta. Hoitolisän täysi määrä on lasta kohti 221,22 euroa kalenterikuukaudessa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 20.10.2022

Pääministeri

Sanna Marin

Sosiaali- ja terveysministeri Hanna Sarkkinen

1.

Laki

lapsilisälain 7 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään lapsilisälain (796/1992) 7 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 1218/2019 ja 559/2022,
väliaikaisesti uusi 5 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

7 §

7 §

Lapsilisän määrä

Lapsilisän määrä

Poiketen siitä, mitä 3 ja 4 momentissa säädetään, yksinhuoltajan lapsesta maksettava korotus vuonna 2023 on 68,30 euroa kalenterikuukaudessa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 ja on voimassa 31 päivään joulukuuta 2023.

Tätä lakia sovelletaan vuodelta 2023 maksettavaan lapsilisään, vaikka se maksettaisiin tämän lain voimassaolon päättymisen jälkeen.

2.

Laki

työttömyysturvalain 6 luvun 6 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään työttömyysturvalain (1290/2002) 6 luvun 6 §:ään, sellaisena kuin se on laissa
1217/2019, väliaikaisesti uusi 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 luku

6 luku

Työttömyyspäivärahan määrä ja kesto

Työttömyyspäivärahan määrä ja kesto

6 §

6 §

Lapsikorotus

Lapsikorotus

Poiketen siitä, mitä 1 momentissa säädetään, työttömyyspäivärahan saajalle, jolla on huollettavanaan alle 18-vuotias lapsi, maksetaan päiväraha vuodelta 2023 korotettuna lapsikorotuksella, jonka suuruus on yhdestä lapsesta 6,28 euroa, kahdesta lapsesta yhteensä 9,22 euroa ja kolmesta tai useammasta lapsesta yhteensä 11,88 euroa.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2023 ja on voimassa 31 päivään joulukuuta 2023.

Tätä lakia sovelletaan vuodelta 2023 maksettavaan työttömyysetuuteen, vaikka se maksettaisiin tämän lain voimassaolon päättymisen jälkeen.

3.

Laki

toimeentulotukilain 9 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään väliaikaisesti toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 9 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 1317/2018 ja 1220/2019, siitä lailla 1218/2005 kumotun 4 momentin tilalle uusi 4 momentti ja uusi 5 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

9 §

9 §

Perusosan suuruus

Perusosan suuruus

Poiketen siitä, mitä 1 momentin 4 ja 5 kohdassa säädetään 10–17-vuotiaalla lapsella toimeentulotuen perusosa kuukautta kohti vuonna 2023 on 76 prosenttia ja alle 10-vuotiaalla lapsella 69 prosenttia 1 momentin 1 kohdan mukaisesta perusosasta.

Poiketen siitä, mitä 3 momentissa säädetään, jos perheeseen kuuluu useampi alle 18-vuotias lapsi, toimeentulotuen perusosa on vuonna 2023 toisesta lapsesta viisi prosenttiyksikköä ja kolmannesta ja kustakin seuraavasta lapsesta kymmenen prosenttiyksikköä alempi kuin 4 momentissa säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 ja on voimassa 31 päivään joulukuuta 2023.

Tätä lakia sovelletaan toimeentulotukeen, vaikka se maksettaisiin takautuvasti vuodelta 2023 tämän lain voimassaolon päättymisen jälkeen.

4.

Laki

opintotukilain väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään opintotukilakiin (65/1994) väliaikaisesti uusi 11 b § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

11 b §

*Opintorahan huoltajakorotuksen määrä
vuonna 2023*

Edellä 11 §:n 6 momentissa tarkoitettu opintorahan huoltajakorotus maksetaan 10 eurolla korotettuna vuonna 2023. Korotus on sidottu kansaneläkeindeksin pistelukuun 1 733.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua opintorahan huoltajakorotuksen korotettua määrää tarkistetaan 1 päivästä elokuuta 2023 noudattaen, mitä kansaneläkeindeksistä annetussa laissa säädetään. Euromäärät pyöristetään lähimpään senttiin.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 ja on voimassa 31 päivään joulukuuta 2023.

Tätä lakia sovelletaan vuodelta 2023 maksettavaan opintorahan huoltajakorotukseen, vaikka se maksettaisiin tämän lain voimassaolon päättymisen jälkeen.

5.

Laki

sairausvakuutuslain 5 luvun 8 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään sairausvakuutuslain (1224/2004) 5 luvun 8 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 252/2015 ja 1319/2018, väliaikaisesti uusi 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 luku

5 luku

Lääkekorvaukset

Lääkekorvaukset

8 §

8 §

Vuotuinen omavastuuosuus ja oikeus lisäkorvaukseen

Vuotuinen omavastuuosuus ja oikeus lisäkorvaukseen

Poiketen siitä, mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, vuonna 2023 vuosiomavastuun rahamäärä on 592,16 euroa.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 2023 ja on voimassa 31 päivään joulukuuta 2023.

6.

Laki

lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lasten kotihoidon tuesta annetun lain (1128/1996) 5 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1256/2006, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 §

5 §

Hoitolisä

Hoitolisä

Yksityisen hoidon tuen hoitolisää maksetaan perheen jokaisesta lapsesta. Hoitolisän täysi määrä on lasta kohti 134,55 euroa kalenterikuukaudessa.

Yksityisen hoidon tuen hoitolisää maksetaan perheen jokaisesta lapsesta. Hoitolisän täysi määrä on lasta kohti 221,22 euroa kalenterikuukaudessa.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 .